

Salahaddin el-Eyyubî

Prof.Dr. Ahmet AĞIRAKÇA

İslâm tarihinde tarihi etkileyen şahsiyetler sürekli olarak öne çıkmış ve toplum içinde farklı bir konuma sahip olmayı bizzat kendileri yaptıklarıyla hakketmişlerdir. Salâhaddin-i Eyûbî bütün Müslümanların istisnasız sevdiği müslüman devlet adamlarından biridir. Salâhaddin'e bu sevgiyi kazandıran en büyük etken onun Kudüs fatihi olmasından kaynaklanmaktadır.

Salâhaddin cihad'a çıktığı ilk günden itibaren sürekli olarak Kudüs'ün Haçlılardan kurtarılması düşüncesiyle dolup taşmış ve bu düşüncüyü âdetâ bir dâvâ haline getirmişti. Salâhaddin'in cihad ve savaşta anlayışı ve bundan maksadı Allah ve Rasulünün tayin ettiği savaş amacına sahip olmaktı. O, Müslüman mücahidin cihada çıkmadan önce kendi nefsinin ve niyetini her türlü ganimet arzusundan, şan ve şöhrete nail olma hevesi ve dünya sevgisinden uzak tutması ve bütün bunları kalbinden ve zihninden tamamen silmesi gerektiğine inanıyordu. onun en büyük maksadı öncelikle Kudüs'ü haçlı işgalinden kurtarmaktı. O hep bunun için yaşadı. Salâhaddin bu düşüncüyü gerçekleştirmek için kuru kuruya kılıç sallamanın ve düşmanı kaba kuvvetle yenme imkânının elde edilmesinin yeterli gelmeyeceğini biliyor ve Allah'tan korkmanın, ona sığınmanın, haramlardan kaçınmanın mutlaka yaşanması ve onunla birlikte cihada çıkanlara yaşatılması gerektiğine inanıyordu. Salâhaddin haçlılarla savaşa girişmeden önce Allah'ın huzurunda namaza durur, sürekli olarak dua eder, Allah'ın yardımını talep ederek göz yaşları döker ve Allah'tan kâfirlere karşı zafer ihsan etmesini niyaz ederdi. Böyle bir hayatı ve yaşama biçimini yalnız kendisi için hedeflememiş, aynı zamanda bütün ordusunda yer alan herkesin ve hatta bütün halkın da her türlü fık ve fücûrdan, bid'at ve hurâfelerden tamamen uzak olması gerektiğine inanarak bunun için çalışıp sahipsiz bir İslâmî anlayışın yaygınlaşması için mücadele etmişti. Salâhaddin ashâbın cihad anlayışını aynen benimsediği gibi onların adalet anlayışını da benimsemişti ve halkına karşı son derece merhametli, devlet adamlarına ve kumandanlarına karşı şefkatli davranıldı. Kimseye karşı asla kin tutmaz herkesin hakkını mutlaka gözetirdi.

İslâm fetih tarihine adını altın harflerle yazdıracak olan bu büyük iman sahibi kumandan Salâhaddin, cihâd'ın ne demek olduğunu onlara şu sözleriyle anlatıyordu:

“Mademki ölümden korkuyoruz, neden evlerimizde oturup da eş ve çocuklarımızla zevk ve eğlence içinde rahatça yaşamaya bakmıyoruz! Sultandan ücret ve ulûfeler aldık, askerlik görevini kabul ettik. Bizim görevimiz karşımızdaki düşmanın azlığı veya çokluğuna bakmak ve ona göre savaşmamaya karar vermek değildir. Bizim görevimiz onlarla, Allah'ın adı yüce olsun diye sonuna kadar savaşmaktır.”

Salâhaddin, bu sayısız başarılarından sonra bölgenin yabancı işgalcileri olan Haçlıları tamamen Filistin'den çıkarmak ve Ömer İbnü'l-Hattab'a halef olmak için Kudüs'ün yolunu tuttu. Askalan'dan ayrılmadan önce Kudüs'teki Haçlılara haber göndererek şehrin emân ile teslim edilmesini istedi. Ancak her taraftan sarılmış olmalarına ve civardaki birçok şehrin artık müslümanların eline geçmesine rağmen Kudüs'ü teslim etmeyeceklerini söylediler. Bunun üzerine Salâhaddin sahilden gelebilecek herhangi bir tehlike için her türlü tedbiri almıştı. Bu durumda Sur şehrinde başka fethedilmeyen sahil şehri kalmamıştı.

Salâhaddin Kudüs'ün fethi için: **“ya bu uğurda ölür ya da şehri Haçlılardan kurtarırım”** diye yemin

etmişti.

20 Eylül 1187 günü Kudüs'ü kuşattı. Kuşatmadan sonra Salahaddin şöyle demişti: "Kudüs'ün, Allah'ın kutsal saydığı beldelerden biri olduğuna büyük bir inancım vardır. Sizin de kutsallığına inandığınız bu beldeye muhasara ve savaşın gerektirdiği yollarla hücum etmek ve girmek istemiyorum." Nihayet 27 Receb Cuma günü, Mirac gecesinde Kudüs tamamen teslim olarak tekrar İslâm hakimiyetine geçti. Salâhaddin, Kudüs'e gönül huzuru ile bir fatih olarak girmiş ve kutsal şehrin hürriyetine kavuşmasını sağlamıştı. Şanlı ve kahraman emir, İslâm kumandanı Salâhaddin el-Eyyubî İslâm'ın üçüncü kutsal şehri ve müslümanların ilk kıblesi olan Kudüs ve Mescid-i Aksa'yı özgürlüğüne kavuşturduktan sonra şehrin seksensekiz yıl süren işgal pisliğinden ve öncelikle Mescid-i Aksa ve Kubbetu's-Sahra'nın yıllardır mezbeleye dönüştürülen bu kötü halinden temizlenmesini emrederek ibadete hazır hale getirilmesini istemişti.

Hayatı boyunca Kudüs'ün korunması ve bu mukaddes şehrin Müslümanların elinde kalması için cepheden cepheye koşan Salâhaddin bu mübarek beldeyi kolay kolay Haçlılara kaptırmayı asla kabullenemezdi. Yüz yıla yakın bir zaman, Haçlı işgâl ve hâkimiyetinde kalan Kudüs'ü bu zalim ve müşrik insanların tasallutundan kurtaran Salâhaddin'in bu büyük fethi gerçekleştirmesinin tek sebebi İslâm'a olan teslimiyet ve bağlılığıdır. O, bir hükümdar ailesinden gelmiyordu. Saltanat babasından kendisine geçmemişti. Kendi şahsiyeti ve dehasıyla kendisini etrafına kabul ettirmiş ve halkın sevgisi, askerinin bağlılığı kendisini o makama ulaştırmıştı.

Haçlıların işgali altında bulunan Kudüs'ü daima boynu bükük görmüş ve onu kurtarmak için bütün gücünü harcamıştı. Yattığı zaman, uyandığı zaman, yediği zaman, yürüdüğü zaman ve her an her dakika hep Kudüs'ü düşünüyordu. Zira İslâm'ın cihad ruhu onun içine herşeyiyle işlemiş, Kur'an ve sünnetteki cihad anlayışı onun rehberi olmuştu. Günlerce yiyip içmediği olurdu. Daha evvel söylediğimiz gibi, Kudüs işgal altında iken bir Müslümanın yemek ve içmekten zevk almasının, gülmesinin, uyuyabilmesinin imkânı olmadığını söylerdi.

Salâhaddin'i Kudüs'ü Yeniden Fethetmeye Sürükleyen Duygu

Salâhaddin'i Kudüs'ü yeniden fethetmek ve işgal kuvvetlerinin elinden bu mübarek şehri almak için harekete geçiren duygu Allah'ın kitabındaki şu ayeti kerime idi.

“Eğer (emrolduğunuz bu cihada) hep birlikte çıkmazsanız (Allah) sizi pek acıklı azaba uğratar, yerinize sizden başka (ona itaat eden) bir kavmi getirir, siz ona hiçbir şeyle zarar veremezsiniz. Allah her şeye kadirdir. (et-Tevbe, 9/ 39)

Bu ayetteki emir ve tevhid Onu cihad'a sürükleyen en büyük etken idi. Zira, İslâm'ın bu husustaki hükmüne göre müşrik ve kâfirler İslâm beldelerinden birini istilâ ederse orayı tekrar kurtarmak, hürriyetine kavuşturmak her Müslümanın görevidir. Bu ilahî bir emirdir. Eğer işgal altındaki bu yerin kurtarılması için cihada çıkmazsa bütün Müslümanlar bundan sorumlu olur.

İşte bu duygu ve idealinden dolayı, büyük kumandan Salâhaddin, Mısır, Suriye ve Kuzey Irak'tan topladığı ümmetteki her etnik grubtan oluşan ordularla rengi ve ırkı ne olursa olsun samimiyetle cihada katılan bu müslümanlarla Beytü'l-Makdisi hürriyetine kavuşturdu... .. Ya bugün ne olacak?. Başta müslümanların yaşamakta olduğu bu toprakları yönetenler.... Sonra hepimiz... Kudüs Yahudi işgali altındayken biz hangi duygularla yaşıyor ve hangi İslâmî anlayışları taşıyoruz.... Kudüs'ü biz işgâlden kurtaramazsak hiç olmazsa bunu hürriyetine kavuşturacak nesillerin yetişmesi için gayret etmemiz gerekir;

ölümünden korkmayan, Hulefây-ı Râşidin, Sahabî ve Tabiin ruhu; Ömer İbn Abdülaziz takvası ve Salâhaddin-i Eyyübî'nin cihad anlayışı ile büyüyecek nesiller... Kudüs'ü ancak, mü'min, sadık, sâlih, ma'rufu emreden, münkerden alıkoyan Allah'ın dinine bağlı İslâm'ın cihad ruhunu iyice idrak etmiş nesiller kurtarabilir.

Salahadin hayatının bütününü ya ilim tahsili ya Haçlılara karşı cihad yahut devlet işlerini organize ile geçirmişti. Sürekli cihad ile meşgul olmasına rağmen iyi bir ilmî seviyeye sahip olup Arapça, Farsça, Türkçe ve Kürtçe biliyordu. İyi bir tarih bilgisine sahipti. Zamanının güçlü alimlerinden İslâm hukuku okumuştur.

Salâhaddin'in Müsamahakârlığı ve Üstün Ahlâkı

İslâm tarihinin önde gelen isimlerinden birisi kabul edilen bu büyük insan yumuşak huyluluğu, her türlü kötülüğü iyilikle karşılması, insanları daima affetmesi, sabrı ve olaylar karşısında her zaman soğuk kanlı olarak davranması ile tanınmış bir kişiliğe sahipti.

Salahâddin iyi bir devlet adamı, cesur bir kumandan, iyi bir savaşçı, tecrübeli bir yönetici ve aynı zamanda iyi bir ilim adamı idi. Fakat olaylar ve o günün gündemi onu sadece savaş alanlarında tutmuş ve Hittîn savaşının kumandanı olarak ismi ebediyen silinmeyecek şekilde dünya tarihinin büyük şahsiyetleri arasında mümtüz bir makama sahip olmak üzere tarihteki yerini almıştı. Gerçekten analar her zaman böyle yiğit ve büyük şahsiyetler doğurmaz.

Cesâreti

Salâhaddin'in cesareti ondan sonraki nesiller için tam bir örnek olmuştu. Salâhaddin'in dillere destan olan cesaretini dostlardan önce düşmanlar itiraf ederler. O, diğer hükümdar ve sultanlar gibi tahtında kurulup sağa sola emir yağdırmaktan başka bir şey bilmeyen devlet adamlarından değildi. O, savaş için emir verip de askerleri cepheye sürerek saraylarında lüks içinde yaşayan sultanlardan da değildi. Savaş kazanılırsa şeref onlara ait, kaybedilirse suç kumandanların üzerine yıkılırdı. O, savaşa askerleri ile birlikte katılır, savaşta ilk saflarda yer alır ve düşmana önce o kılıç sallardı.

Salâhaddin, öldüğünde ne bir saray ne bir köşk ve ne de bir hazine bıraktı. Daha evvel söylediğimiz gibi, hayatı boyunca ona zekat farz olmadı. Hemen hemen sarayda hiç oturmamış, savaştan savaşa koştuğu için otağından başka malı olmamıştı. İşte bundan dolayı İslâm tarihinde "Sarayı olmayan tek sultan" olarak anılır. O, asla kendisini bir sultan olarak görmemiş, saraylarında debdebe içinde yaşayan kimselerle kendisini kıyaslamamış, Allah aşkı ve rızası için durmadan at koşturup cepheden cepheye yönelmişti. O tahtına kurulup emirler yağdırmamış, kılıcı elinden düşmeyen bir İslâm kahramanı olarak bu dünyadan göç etmişti.

İlme Hizmetleri ve Oluşturduğu Eğitim Kurumları

Salâhaddin, ilmi çok sever, ilimle uğraşmayı teşvik eder, bütün dünya mallarını bu uğurda harcamayı çok çok arzu ederdi. İşte bundan dolayı Mısır ve Suriye'de birçok ilim yuvası ve medrese açmış, İslâmî kültür ve ilimlerin yayılması için çok gayret sarfetmişti. Bundan dolayı da ilim adamlarını, şair ve edipleri sever ve korurdu. Yeni yetişen nesillere mutlaka Kur'an-ı Kerim okumaları öğretilir ve önemli Hadis-i şerifler ezberlettirilirdi. Salâhaddin, fakir ve kimsesiz çocukların okuması için özel dersaneler açmış, buralara hocalar tayin etmiş, hem hoca, hem öğrencilere maaş ve burslar bağlamıştı. Hatta bu gibi öğrenciler için bedava hamam ve tedavi merkezleri oluşturmuştu.

Salâhaddin bu ilim ortamı içinde sadece bir devlet adamı olarak değil aynı zamanda bir ilim adamı olarak görülmektedir. Kur'an-ı Kerim hafızı olduğu gibi bir çok ilim adamından fıkıh, hadis, tarih ve edebiyat

dersleri almıştı. İskenderiye'de iken İmam Malik'in el-Muvatta'ını ibn Avf adındaki âlimden bizzat okumuştur. Ayrıca ibn Şeddad'tan hadis okuyordu.

Yalnız Salâhaddin değil, Eyyubî ailesinin diğer fertlerinin önemli bir çoğunluğu ilimle uğraşmış, yöneticilikleri yanında âlim denilecek düzeye varmışlardı. İslâm'ın ana ilimler olarak gördüğü, İslâm hukuku, tefsir, hadis ilimleri ile tıp, eczacılık ve astronomi Salâhaddin tarafından destek görmüşken, İslâmî inançlarla çelişen felsefe, kelâm ve tasavvufa iyi gözle bakılmamıştı. Hatta çeşitli sapık düşünceler yayan İshrakiyye felsefesinin öncüsü kabul edilen Yahya ibn Habaş es-Sühreverdî'yi idam ettirmişti. Aslında Salâhaddin'in tutumu felsefeye karşı değil, İslâm dışı sapık ve yanlış inançlara karşı idi. Çünkü aynı şekilde bir başka filozof olan Abdullatif el-Bağdadî ve yahudi asıllı tabib ve filozof Musa ibn Maymun Salâhaddin zamanında yaşamış ve himaye edilmişlerdi.

Salâhaddin'in ilme verdiği önemin büyüklüğünden onun zamanında, Dımaşk, Halep, Kahire, İskenderiyye, Musul, Sincar, Hama, Humus, Re'su'l-ayn, ve Urfa'da toplam yüz'e yakın medrese tam bir ilmî faaliyet içinde olup binlerce öğrenciyi barındırıyordu. Dâru'l-Kur'an, Dâru'l-Hadislerin yanı sıra, tıp ve astronominin okutulduğu özel medreseler vardı. Tasavvufî bilgi ve pratikler ise tekkelerde görülmekteydi. Salâhaddin devrindeki hastaneler birer tıp fakülteleriydi. Bu ilim yuvalarının İslâm birliğinin Haçlılara karşı sağlanmasında büyük katkıları olmuştur.

Bütün bunların yanısıra yine başta Dımaşk ve Kahire'de olmak üzere Diyarbekr (Âmid), Bağdat ve Mardin'de yüzbinlerce cild eser ihtiva eden dev kütüphaneler mevcut idi. İşte bu devirde Dâru'l-ulûmlar, Dâru'l-hadisler, Bimâristanlar, Kütüphaneler, Mescid ve Medreseler, Mescidlerdeki ilim halkaları ve o dönemin yüzlerce ilim adamı Salâhaddin devrindeki ilmî hayatın hangi düzeyde olduğunu göstermektedir.